

ПРОЄКТУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНО КОМФОРТНОГО ПРОСТОРУ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Науково-практичний семінар, 22 травня 2024 р.

До Всеукраїнського фестивалю науки

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6125>

ЛИТОВЧЕНКО Світлана Віталіївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

Ольга Анатоліївна ВОВЧЕНКО

доктор психологічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

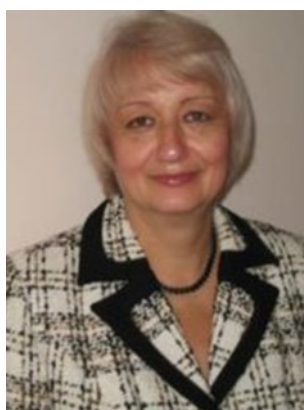
ТАРАНЧЕНКО Оксана Миколаївна

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

Валентина Володимирівна ЖУК

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

ЛИТВИНОВА Віра Володимирівна

старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна

Анотація. У надважкий період воєнного часу важливим є уважне ставлення до психологічного стану всіх учасників освітнього процесу, налагодження ефективної комунікації, зниження рівня тривожності, надання необхідної допомоги тощо. Діти з особливими освітніми потребами є найбільш вразливою категорією серед здобувачів освіти, які потребують особливої підтримки та уваги. Важливим є здійснення відповідної підготовки педагогів, які надають таку підтримку.

22 травня 2024 р. в рамках Всеукраїнського фестивалю науки відбувся науково-практичний семінар «Проектування психологічно комфортного простору у закладі освіти в умовах воєнного часу» за організації Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (відділ освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку, відділ української жестової мови).

Мета заходу: розкрити особливості використання психологічних технологій, які сприятимуть формуванню стійкості педагогів, батьків, членів родин дітей з особливими освітніми потребами, а також їхньої стабільності та ресурсній взаємодії з дітьми в умовах воєнного стану.

Цільова аудиторія: психологи та педагоги спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями слуху, інклюзивних груп та класів, інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ).

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами; діти з порушеннями слуху; психологічна підтримка; спеціальний заклад освіти; інклюзивний клас.

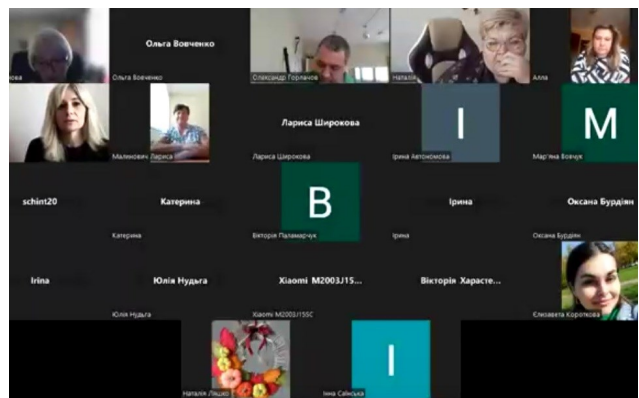
Українське суспільство докорінно змінилося після лютого 2022 року, що зумовило глобальні трансформації в житті цивільних і професійних груп населення. Освітня, учні в рази більше стали потребувати психологічної підтримки у контексті розвитку стійкості та адаптивності. Бережливе ставлення до проживання війни у життєвому досвіді, іноді трагічному, кожного учасника освітнього процесу є визначальним фактором відчуття захищеності та мотивації до навчання. Базовим стало усвідомлення, що наразі відчуття безпеки українців порушено і для його відновлення потрібен дбайливий, індивідуальний соціально-психологічний супровід. Саме зараз освітяни мають зважати, що, окрім передачі і засвоєння академічних знань, виникла гостра потреба присутності дорослого, який згуртує, супроводжуватиме та забезпечуватиме.

22 травня 2024 року в рамках Всеукраїнського фестивалю науки відбувся науково-практичний семінар «Проектування психологічно комфортного простору у закладі освіти в умовах воєнного часу» за організації Інституту спеціальної педа-

гогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (відділ освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку, відділ української жестової мови).

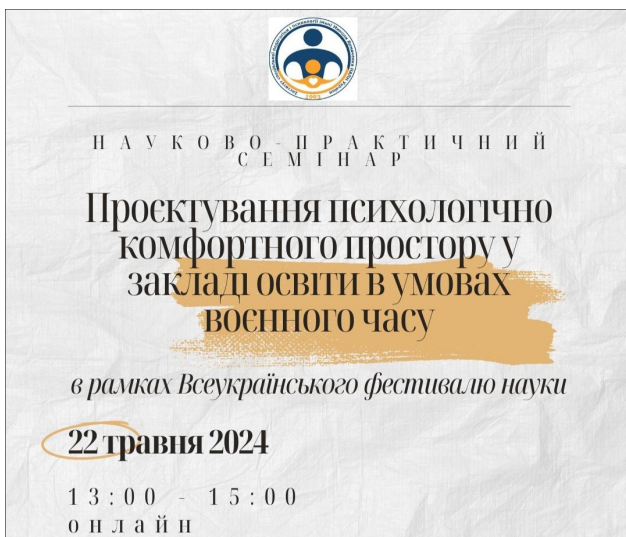
Мета заходу: розкрити особливості використання психологічних технологій, які сприятимуть формуванню стійкості педагогів, батьків, членів родин дітей з особливими освітніми потребами, а також їхньої стабільності та ресурсній взаємодії з дітьми в умовах воєнного стану.

Цільова аудиторія: психологи та педагоги спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями слуху, інклюзивних груп та класів, інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ), фахівці, яких цікавлять питання психологічної підтримки дітей та дорослих в умовах воєнного стану.

В процесі роботи семінару було розглянуто такі актуальні питання:

- сучасні підходи та навчально-методичне забезпечення освіти дітей з порушеннями слуху;
- психологічна підтримка для всіх учасників освітнього процесу;
- роль психологів у створенні безпечного та комфортного середовища в закладах освіти;
- діяльність спеціального закладу освіти під час воєнного стану та ін.

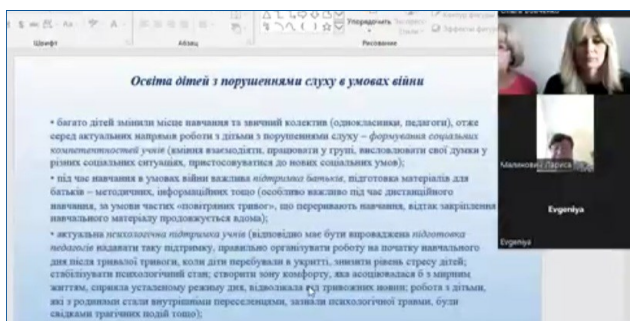

Наголошено на важливості співпраці ІРЦ, спеціальних шкіл і науковців при вирішенні нагальних питань освіти та підтримки дітей з порушеннями слуху.

Співпраця й підтримка в умовах війни, яка зумовила значні проблеми в соціалізації, соціальній адаптації та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами, особливо актуальна й для батьків (законних представників) таких дітей. Батькам зонайперше потрібно стабілізувати себе, аби залишатися надійною опорою, повноцінним ресурсом для своїх дітей. Під час семінару було представлено практичні поради для батьків та членів родини як діяти в кризових ситуаціях, важливі ресурси, матеріали, підготовлені вченими інституту.

Спікерами заходу виступили науковці відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку та української жестової мови Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України:

• **Світлана Литовченко**, докт. пед. наук, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку «Особливості надання підтримки дітям з порушеннями слуху в умовах війни»;

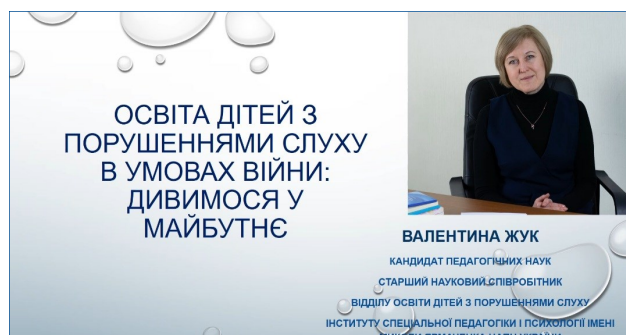

• **Світлана Кульбіда**, докт. пед. наук, проф., завідувач відділу української жестової мови «Мова спілкування та мова навчання глухих здобувачів освіти»;

• **Ольга Вовченко**, докт. психол. наук, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку «Психологічні ресурси у роботі освітан за умов війни»;

• **Оксана Таранченко**, докт. пед. наук, головний науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку «Ресурсний потенціал педагогів та батьків дітей з особливими освітніми потребами під час війни»;

• **Валентина Жук**, канд. пед. наук, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку «Освіта дітей з порушеннями слуху в умовах війни»;

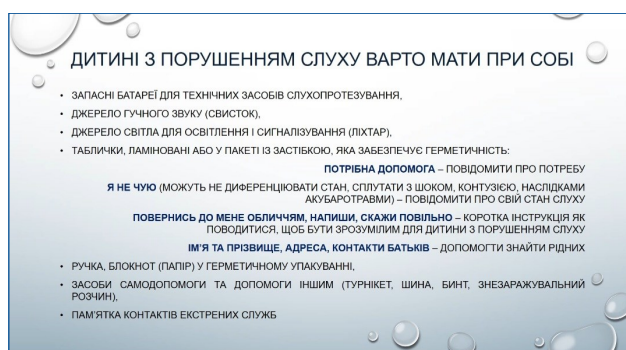
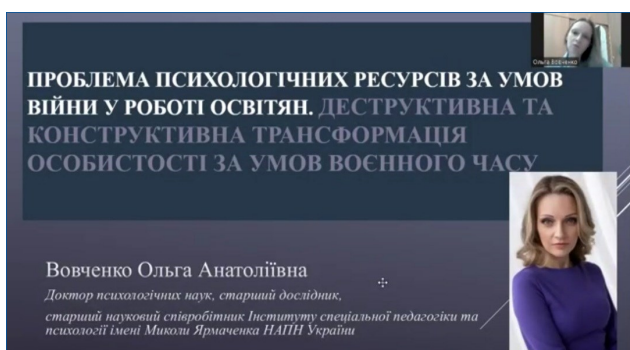
• **Віра Литвинова**, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку «Підготовка сучасних навчальних посібників для дітей з порушеннями слуху»;

• **Ольга Рибак**, канд. пед. наук, старший науковий співробітник відділу української жестової мови «Доступність освітніх послуг для здобувачів з порушеннями слуху»;

• **Віталій Литовченко**, аспірант «Професійна комунікація: знання, мотивація та цінності, реалізація знань у практичній діяльності».

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України тісно співпрацює з колективами спеціальних закладів освіти, які в умовах воєнного стану знаходять рішення, щоб навчати та підтримувати учнів; утілювати актуальні зміни в організації шкільного простору, швидко реагувати на зміни ситуації, потреби громади та родин учнів тощо.

За участі педагогів-практиків також обговорили важливі речі в умовах війни: облаштування

безпечного середовища в школі, обладнання укриття, навчання учнів, які перебувають закордоном та навчаються у місцевих школах, особливості проведення уроків та корекційно-розвиткових занять у дистанційному форматі, організація роботи у змішаних класах (очно та дистанційно). До роботи семінару долучилися фахівці закладів з різних міст України:

- Чернівецького обласного навчально-реабілітаційного центру №1,
- Чернівецького навчально-реабілітаційного центру «Родина»,
- Підкаміньської спеціальної школи з поглибленою професійною підготовкою,
- Черкаського навчально-реабілітаційного центру «Країна добра»,
- Одеського навчально-реабілітаційного центру «Чути серцем»,
- Вінницької спеціальної загальноосвітньої школи,
- Одеської спеціальної школи № 91,
- Болградської спеціальної школи,
- спеціальних загальноосвітніх шкіл № 9, № 18 м. Києва,
- Інклюзивно-ресурсного центру № 3 Деснянського району м. Києва,
- Інклюзивно-ресурсного центру № 10 Шевченківського району м. Києва та ін.

Традиційно під час проведення науково-практичних заходів було представлено важливі ресурси Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України:

- [Електронну бібліотеку НАПН України](#), де можна ознайомитися з напрацюваннями науковців;
- послуги [Психологічного консультативно-тренінгового центру](#) — консультативна та методична допомога для педагогів і батьків;
- фахові періодичні видання Інституту — журнал [«Особлива дитина: навчання і виховання»](#) та науково-методичний збірник [«Освіта осіб з особливими освітніми потребами: шляхи розбудови»](#);
- [курси підвищення кваліфікації педагогів](#).

Також на заході представлено науково-методичні розробки, підготовлені за завершеними науковими темами. Схвальні відгуки від педагогів засвідчили актуальність і затребуваність презентованих розробок.

Дякуємо учасникам за професійну комунікацію та плідну співпрацю!

Бажаємо Перемоги та Миру!

Вклоняємося Захисникам України!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вовченко, О.А. (2023). *Психологічна підтримка дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху під час війни (Частина 1). Повоєнний психологічний супровід дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху (Частина 2)*: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/738740/>; <https://lib.iitta.gov.ua/738741/>
- Вовченко, О.А. (2023). *Програма психологічної діагностики та корекції емоційного інтелекту дітей раннього та дошкільного віку*. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/738739/>
- Вовченко, О.А. (2023). *Навчально-методичний посібник для педагогів та батьків «Емоції та почуття дитини. Відчувати, емпатувати і чому навчати у воєнний час» (Частина 1). «Емоції та почуття дитини. Стрес, почуття втрати, провина: чому навчати і як допомогати у повоєнний час» (Частина 2)*: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/739395/>; <https://lib.iitta.gov.ua/739409/>
- Жук, В.В., Литвинова, В.В., & Литовченко, С.В. (2023). *Чути і спілкуватись. Крок за кроком з батьками. Методичний супровід та психологічна підтримка*: навчально-методичний посібник для педагогів та батьків. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/739394/>
- Жук В.В., Литвинова В.В., & Литовченко С.В. (2023). *Педагогічна підтримка дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями слуху та їхніх батьків в умовах воєнного стану*: навчально-методичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/739499/>
- Жук, В.В., Литвинова, В.В., Литовченко, С.В., & Вовченко, О.А. (2023). *Серія навчальних посібників за сферами розвитку для дітей дошкільного віку з порушенням слуху «Сходинки. Підтримаємо та допоможемо» (3 посібника)*. Київ: Інститут спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/739631/>
- Литовченко, С.В., Таранченко, О.М., Жук, В.В., Литвинова, В.В., Шевченко, В.М., Вовченко, О.А. (2023). Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (модулі 1-3). У *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 1(22), 33-59. <https://doi.org/10.33189/epn.v1i22.219>
- Литовченко С.В., Таранченко О.М., Жук В.В., Литвинова В.В., Шевченко В.М., & Вовченко О.А. (2023). Програма підвищення кваліфікації педагогів, які навчають дітей з порушеннями слуху, в умовах воєнного стану та відновлення України (модулі 4, 5 та курс з психологічної підтримки). *Особлива дитина: навчання і виховання*, 110(2), 68-104. <https://doi.org/10.33189/ectu.v110i2.139>

Литовченко, В.П., & Литовченко, С.В. (2023). Проблеми в освіті дітей з порушенням слуху у воєнний час. *Global science: prospects and innovations. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom, 367-371. <https://lib.iitta.gov.ua/736961/>

DESIGNING A PSYCHOLOGICALLY COMFORTABLE SPACE IN AN EDUCATIONAL INSTITUTION IN WARTIME CONDITIONS

Scientific and practical seminar on 22 May, 2024 To the All-Ukrainian Science Festival

Svitlana Lytovchenko

DSc in Pedagogy, Senior Research Fellow, Head of the Department of Education for Children with Sensory Development Disorders of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olga Vovchenko

DSc in Psychology, Senior Researcher, Senior Researcher of the Department of Education for Children with Sensory Development Disorders of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oksana Taranchenko

DSc in Pedagogy, Senior Research Fellow, Chief Researcher of the Department of Education for Children with Sensory Development Disorders of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Valentina Zhuk

PhD in Pedagogy, Senior Researcher of the Department of Education for Children with Sensory Development Disorders of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Vira Litvynova

Senior Researcher of the Department of Education for Children with Sensory Development Disorders of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *In the extremely difficult period of wartime, it is important to pay attention to the psychological state of all participants in the educational process, establish effective communication, reduce the level of anxiety, provide the necessary assistance, etc. Children with special educational needs are the most vulnerable category among education seekers who need special support and attention. It is important to provide appropriate training for teachers who provide such support.*

On May 22, 2024, the Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of NAES of Ukraine (Department of Education of Children with Sensory Development Disorders, Department of Ukrainian Sign Language) organised a scientific and practical seminar "Designing a Psychologically Comfortable Space in an Educational Institution in Wartime Conditions" as part of the All-Ukrainian Festival of Science.

The purpose of the event was to reveal the peculiarities of using psychological technologies that will contribute to the resilience of teachers, parents, family members of children with special educational needs, as well as their stability and resource interaction with children under martial law.

The target audience was psychologists and teachers of special educational institutions for children with hearing impairments, inclusive groups and classes, and inclusive resource centres (IRCs).

Keywords: *children with special educational needs; children with hearing impairment; psychological support; special educational institution; inclusive class.*

Дата публікації: 27 травня 2024 р.